

В. І. Дубницький, С. О. Федулова

Передумови трансформаційних процесів у регіонах України

Розглянуто трансформаційні процеси соціально-економічної системи, наявні концептуальні тлумачення поняття «регіон», вплив процесів глобалізації та регіоналізації на розвиток соціально-економічних систем. Визначено необхідність формування нових підходів у питаннях економічного розвитку, збалансованої системної трансформації на основі практичного досвіду промислово-розвинених країн світу. Також обґрунтовано необхідність формування організаційно-економічного механізму збалансованого розвитку регіону та описано сучасні тенденції розвитку економічної системи в умовах децентралізації влади в Україні. Таким чином, наголошується на необхідності розробки індивідуальної складної моделі структурної трансформації регіональних економічних систем в Україні зі збереженням тенденцій регіоналізації та з урахуванням процесів збалансованого розвитку регіонів і глобалізаційних процесів.

Ключові слова: регіон, соціально-економічна система, глобалізація, регіоналізація, збалансований розвиток, децентралізація.

Проблеми регіонального розподілу, сталого і збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів України є актуальними на сучасному етапі становлення держави як рівноправного члена світової спільноти. При цьому розвиток країни і її регіонів в умовах переходу до ринкових відносин і наявність економічно-політичної кризи призвели до появи безлічі проблем.

Відсутність ефективної регіональної політики та організаційно-економічного механізму збалансованого розвитку регіонів, наявність депресивних регіонів і проблеми структурних трансформацій старопромислових регіонів призвели до досить радикальної диференціації регіонів України за рівнем економічного і соціального розвитку. Наявна міжрегіональна диференціація соціально-економічного розвитку становить 6,5 разу за показником валового регіонального продукту на одну людину [1]. При цьому, як зазначено в роботі Т. С. Лазаревої, посилення міжрегіональної асиметрії супроводжується збільшенням кількості депресивних, проблемних і відсталих територій. При таких умовах територія України не може вважатися однорідним і збалансованим економічним простором.

Регіон і його соціально-економічна система стали об'єктом наукового дослідження таких учених-економістів, як Е. М. Ахромкін, В. М. Василенко, Б. В. Буркинський, М. П. Бутко, З. В. Герасимчук, І. В. Заблодська, Л. Л. Ковальська, С. Б. Колодинський, Ю. В. Орловська, Т. В. Пепа, О. В. Ткач, Л. Т. Шевчук та інші і заслуговують на особливу увагу при вивченні економічних систем в перехідний період, проблем реструктуризації та структурної трансформації, стратегій економічного розвитку. Регіональна економічна система стала особливо привабливим об'єктом дослідження саме завдяки всебічним процесам оновлення регіональних соціально-економічних систем у різних країнах світу і посиленням процесу системної регіоналізації в умовах підвищення економічної самостійності і незалежності національних економічних систем.

Водночас, з точки зору В. М. Василенко, багато сучасних проблем регіонального розвитку могли б отримати іншу змістовну оцінку, якби регіон як економічний феномен розглядався не так спрощено, як це є зараз (досить ознайомитися з нормами законів України щодо розвитку регіонів). В останньому дослідженні автора «Багатомірність параметрів регіону: території, системи, простори» (2016 р.) [5] регіон як економічний феномен розглядається через призму основних його складових, а саме: територія, економічна система, економічний простір.

Можна погодитися з таким підходом, причому головним аргументом стало те, що основним посилом, що викликав необхідність розглядати в такому ракурсі регіон і потенційні напрями його розвитку, стала необхідність системного підходу до вироблення та вирішення будь-яких дій (управлінських, виробничих, соціально-економічних, екологічних), спрямованих на зміну в бік поліпшення умов життєдіяльності як господарюючих структур, так і населення загалом на тій чи іншій території.

Можливий розгляд концепції вирішення регіональних проблем, основу якої складає необхідність системного бачення і врахування розширеної взаємодії між собою всіх соціально-економічних процесів і явищ, які спостерігаються в межах окремого регіону. Сутність такого бачення спостережуваних економічних проблем і ситуацій, на наш погляд, полягає в тому, що регіон як економічна категорія має розглядатися в кількох ракурсах (як територія, як економічна система, як економічний простір), кожен з яких відрізняється від іншого основним набором властивостей, тобто кваліфікованих як параметри, оцінка яких можлива з використанням особливого складу вимірювачів, що і робить їх багатовимірними.

Мабуть, доцільно розглядати регіон на основі трьох методичних підходів, а саме:

- регіон як територія – це деяка арена, у межах якої відбуваються економічні процеси і спостерігаються економічні явища, а також забезпечується і здійснюється зведення речових і нематеріальних факторів (умов) матеріального і нематеріального виробництва [5, с. 15];
- регіон як економічну систему можна уявити як деяку штучну систему, що утворилася за допомогою з'єднання між собою елементів продуктивних сил, і яка представляє певну цілісність, а то і єдність в їх взаємодії в просторово-часових обмеженнях;
- регіон як економічний простір можливо уявити як деяку конструкцію в тривимірному вимірюванні, що складається або містить в собі: по-перше, територію, на якій здійснюються економічні або виробничі процеси; по-друге, господарський комплекс регіону, що складається з різних груп підприємств, які виробляють різні товари та надають послуги; по-третє, населення, яке проживає на даній території і активно бере участь у функціонуванні конструктивного господарюючого комплексу [5, с. 15].

Крім конструктивних форм, відмінності регіонів (як територія, як економічна система і як економічний простір) представляються в тих кількісних і якісних вимірах, які можуть кваліфікуватися як економічне зростання, так і розвиток.

Сучасний етап економічних реформ передбачає формування нових підходів у питаннях економічного розвитку, збалансованої системної трансформації, які актуалізуються при розгляді основ економічної теорії та практичного досвіду промислово-розвинених країн світу. Ефективність регіональної економічної системи залежить від ступеня розвитку економічних відносин, спрямованості і стійкості виробничих зв'язків, які з'єднують окремі економічні райони. Говорячи про регіональну сучасну економіку, необхідно мати на увазі те, що вона також є елементом мережевої економіки, і при цьому має свою ієрархічну підпорядкованість в наявній гнучкій системі економічних зв'язків і певну економічну самостійність у межах тісної інтеграції економічних взаємозалежних систем.

Також необхідне розуміння того, що сучасні регіональні економіки є складними об'єктами для економічного аналізу, вони мають унікальні внутрішні структури з особливими формами управління. Особливого значення набуває економічна і політична самостійність регіонів.

Отже, руйнування централізованої системи управління і формування нових ринкових відносин об'єктивно змінює роль усіх суб'єктів господарювання в Україні і регіонах загалом.

У зв'язку з викладеним дослідження проблеми регулювання процесів формування і розвитку регіональних соціально-економічних систем, розробка організаційно-економічного механізму збалансованого розвитку регіонів, вимір ступеня регіональної диференціації та виявлення факторів і напрямів її зниження будуть актуальними.

Необхідність вирішення вищезазначених проблем зумовило вибір цього дослідження.

Проблема формування моделі збалансованого розвитку регіону, як і більшість нових для України проблем трансформаційного періоду, не має однозначного тлумачення. У науковій літературі вітчизняних і зарубіжних авторів останніх років, серед яких дослідження: Т. Пепа [2], М. Бутка, Л. Подоляк [3], В. Василенко [4; 5], В. Лучик [6], В. Захарченка [7], Л. Шевчук [8], В. Бернз і Л. Ледебура [9], О. Нижника, В. Нагорного [10], Н. Кухарської [11], В. Дубницького [12] і низки інших можна зустріти найрізноманітніші судження з приводу регіональної політики, проте теоретичні положення вітчизняної регіональної політики в умовах перехідного періоду опрацьовані недостатньо і практично відсутні дієві рекомендації щодо використання процесу регулювання та організаційно-економічного механізму збалансованого розвитку регіонів.

Необхідно відзначити дослідження структурних змін та економічного розвитку України за редакцією Л. Шинкарук [13], а також роботи вчених Львівської школи регіоналістів – Л. Ковальської [14] та Л. Шевчук [8], засновником якої був відомий український учений – академік НАН України М. Долішній. Крім вказаних досліджень, можна виділити роботи за редакцією І. Стародубровської [15] та В. Дубищева [16].

Метою роботи є дослідження методологічного забезпечення системної та структурної трансформації в регіональних господарських і соціально-економічних системах, а також обґрунтування підходу до формування організаційно-економічного механізму збалансованого розвитку регіону.

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується пошуком нових форм і методів управління національним господарством і його видами економічної діяльності. На заміну традиційним підходам, виправданих в минулому, але малоефективних сьогодні, формуються нові, орієнтовані на необхідність трансформації регіональних господарських комплексів для досягнення збалансованості розвитку і вирішення складних проблем регіональної та галузевої організації виробництва, а також підвищення життєвого рівня населення.

Як зазначає В. Ляшенко у своєму дослідженні, терміни «диверсифікація» і «модернізація» стосовно до нашої економіки були запущені в науковий економічний обіг понад десятиліття тому і стали вже такими собі розхожими штампами, про конкретний зміст яких найчастіше вже навіть і не замислюються ті, хто їх вживає. До того ж, на жаль, успіхи в справі диверсифікації і модернізації як економіки країни загалом, так і її регіонів зокрема поки мінімальні: економіка продовжує функціонувати в основному на базі радянського виробничого потенціалу дещо оновленого за рахунок використання сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій [17, с. 7].

Очевидно, що підхід до визначення стратегічного напрямку модернізації у межах системи трансформації як економіки України, так і її регіонів має бути продуктивним і збалансованим. Сьогодні реальність вимагає виходити з того, що особливістю стратегічного розвитку вітчизняної економіки, особливо

на рівні регіонів, має стати максимальне використання двох базових ресурсів економічного зростання: базових галузей традиційної спеціалізації та інновацій. Можна погодитися з точкою зору Ю. Куренкової, що оскільки цикли науково-технічного розвитку (піки і падіння концентрації інновації) і цикли сировинних хвиль (що підвищують і знижують тенденції цін на сировину), як правило, не збігаються, у країні, ще й в умовах процесу децентралізації регіонів, з'являється реальна можливість гнучкого маневрування ресурсами для того, щоб забезпечити рух економіки на двох опорах, що завжди більш стійко, ніж на одній [18, с. 26].

Цей висновок зовсім абстрактний, він підтверджується досвідом розвитку інших країн, які мають великий сировинний сектор у промисловості (Австралія, Канада, США, Норвегія тощо). Ці країни успішно використовують і науково-технічний і сировинний потенціали. Тому, на наш погляд, навряд чи варто протиставляти інновації і традиційні галузі як фактори економічного зростання, як це роблять деякі фахівці, стверджуючи, що стійкий і ефективний економічний ріст можливий лише за рахунок високотехнологічних виробництв, сучасних знань і масштабного застосування інновацій в економіці, а видобувна промисловість (яка є основою ресурсного потенціалу України та її регіонів) – це «чорна діра», куди йдуть ресурси, необхідні для інноваційної економіки [14].

При цьому має бути розуміння того факту, що регіонально-економічна система має найбільш привабливе середовище для інноваційних форм підприємництва, оскільки в межах регіону формуються специфічні умови і виключно унікальні передумови становлення інноваційних змін. Безліч різноманітних організаційно-правових форм інноваційної діяльності виникло саме в регіональному середовищі, у якому розробляються і створюються новітні технологічні процеси і виробляються нові продуктові інновації в умовах поширення економічної самостійності та економічної незалежності окремих регіонів у межах національно-економічних систем [17].

Рівень регіону, який представлений такою адміністративно-територіальною одиницею як область, принципово змінить свою функціональну спрямованість, яка полягає в перебудові регіональних економік. Господарська діяльність і формування конкретної регіональної інфраструктури мають бути пріоритетом діяльності адміністративно-територіальних органів управління на рівні регіонів, тому що розбіжність у рівнях соціально-економічного розвитку регіонів стає тим каменем, який стримує показники темпів економічних перетворень у країні.

Індикатором руху по траєкторії розвитку служать не стільки показники темпів економічного розвитку, скільки інтенсивність підвищення соціальної і технологічної однорідності і збалансованості економічного простору.

Якщо не вдається цілеспрямоване зниження диференціації рівня життя по дохідних групах населення і між різними регіонами, якщо не вдається зближувати технологічний рівень у різних галузях економіки, то немає ніяких підстав для підтвердження реалізації стратегії розвитку. Важливо відзначити, що поліпшення соціально-економічної діяльності і збалансованості економіки також є фактором прискореного економічного зростання і підвищення ефективності виробництва.

Відомі дослідники у сфері регіональної економіки В. Барнз і Л. Ледебур відзначають, що саме місцеві економіки, переважно зосереджені навколо потужних мегаполісів і тісно пов'язані між собою, і є американською економікою. Тільки вони в межах політико-географічних кордонів держави утворюють загальнонаціональний ринок, і водночас безпосередньо задіяні у зовнішньоекономічній діяльності [9, с. 9]. Не можна не погодитися з думкою таких професійних дослідників в цьому науковому напрямі, які наполягають на

тому, щоб відкинути «традиційне уявлення про державу, як про єдину економічну одиницю без суттєвої внутрішньої диференціації» [9, с. 10].

Поділ на окремі регіони і окремі території є тією суттєвою рисою самостійної національної економіки, яка і робить її фактично чисто політично-географічною, а не суто економічно-соціальною, як вважають згадані дослідники.

Такі економіки більше схожі на угруповання регіональних економік (наприклад: Донбас, Придніпровський район), мають вигляд сукупності окремих територій всередині регіону (так званого місцевого типу: Маріуполь у Донецькій області, Кривий Ріг у Дніпропетровській області), тобто до яких належить безліч територіальних індустріально-економічних утворень, починаючи від технологічної кооперації, у тому числі окремих підприємств і організацій у вигляді кластерів, і закінчуючи техніко-технологічними структурами і зв'язано-диверсифікованими регіональними комплексами (ЗДРК).

В економічній науці часто під категорією «регіон» розуміють певну територіальну сукупність економічних угруповань, які об'єднані в політико-територіальну єдність, керовану з єдиного адміністративного центру, який виконує здебільшого політичні функції, ніж економічні. За фактом адміністративні органи управління регіональною економікою мають ознаки політичних утворень і більш схожі на органи проведення на місцевому рівні політичної лінії окремих партій або партійних коаліцій, які перебувають при владі в державі.

Такі органи управління не можуть вважатися повною мірою органами економічного управління регіональною економікою та мають видозмінюватися за своєю суттю і набувати рис, притаманних органам управління саме регіональною економікою. При відсутності чіткого розмежування економічних функцій і повноважень органів управління регіональною економікою в межах адміністративних органів управління неможливо створити повноцінну та ефективну систему управління всім регіональним комплексом, усіма суб'єктами економічної діяльності в регіоні і націлити їх на досягнення високих економічних показників і забезпечення економічного і збалансованого зростання території. Щобільше, заплутані і невизначені політичні соціально-економічні функції органів управління регіональною економікою, у кращому випадку, створюють непорозуміння. А на практиці іноді і просто призводять до протиріч і значних економічних прорахунків.

На жаль, поділ економічної і політичної сутності категорії «регіон» до цього часу в економічній літературі не виконано, а ця обставина призводить до значних прорахунків на практиці. У регіональній економічній системі, у якій виділяють об'єднання підприємств на основі пов'язаної диференціації за ознаками спеціалізації (здебільшого в межах галузі) і тісної кооперації виробничих і інфраструктурних структур, утворюються мережі, які і є, власне, економічною основою регіональної економіки.

Тобто потрібно якісно нове уявлення про національну економіку, яка складається з диференційованих і економічно-інтегрованих регіональних економік, які представляють національну економіку з її різноманітними якісними характеристиками і специфічними рисами.

Останнім часом досить поширеною була парадигма націоналістичної економіки, згідно з якою всі національні економіки представлялися досить цілісними й однорідними економічними утвореннями, однак практика соціально-економічного розвитку багатьох країн, особливо України, спростовує гіпотезу монолітності і однорідності економічного простору в межах територіальних кордонів окремих національних економік. Навпаки, як зазначено в дослідженні С. Колодинського [19, с. 52], мають місце значні регіональні диспропорції значного розриву в рівні

економічного розвитку цілих країн, економічних угруповань багатьох країн світу, не кажучи вже про країни з транзитивними економіками. Попри посилення процесу глобалізації в глобальній економіці, з не меншою силою поширюється і протилежний процес регіоналізації.

На думку В.М. Василенко, мова йде про просторову організацію економіки в досить великих територіальних масштабах, покликану на основі забезпечення однорідності і пропорційності окремих частин просторового середовища, зближення і згладжування економічних відмінностей, пропорційності використання наявних елементів виробничих сил (факторів виробництва) формувати передумови розширеного відтворення самоорганізації господарського життя на певній території [4, с. 7].

Згідно з новою парадигмою регіонального економічного розвитку, глобальна економіка розуміється як система взаємодії між регіональними економіками. Усі економічні суб'єкти регіональних економік – мезорівня – підприємства і фірми всіх форм власності, корпорації, ФПП, ТНК, регіональні органи управління та суб'єкти регіональної інфраструктури – діють у цьому економічному просторі.

У зв'язку з цим виникає необхідність у новому підході до формування ринкової системи на регіональному рівні і в нових методах її соціально-економічного регулювання. Підхід до регіону як до відкритої системи, виходячи з сучасних концепцій міжрегіональної конкуренції, глобально орієнтованої регіональної економічної політики і транснаціональної інтеграції визначає коло проблем, що підлягають дослідженню:

- сукупність регіональних ринкових відносин;
- конкурентне середовище регіональних ринків;
- умови формування ефективних усередині регіональних і міжрегіональних зв'язків;
- організаційно-економічні механізми суб'єктів регіональних ринкових відносин (формування організаційно-економічного механізму збалансованого розвитку регіонів).

Недостатній рівень розвитку регіональних ринків і ринкової інфраструктури в регіонах України неминує призводить до зниження ділової активності, слабкого розвитку виробництва, порушення нормального відтворювального процесу. Оскільки в умовах переходу до ринкових відносин формується багатоукладна економіка (нові елементи ринкової системи мезорівня діють одночасно з елементами старої системи), необхідно досліджувати процеси регулювання і взаємодії системи ринків в регіоні з різними господарюючими суб'єктами, суб'єктами соціальної інфраструктури.

Щодо нових тенденцій слід також вказати, що регіоналізація за своїм поширенням і наслідками впливу на процеси соціально-економічного розвитку також має глобальний характер. Це явище академік М. І. Долішній характеризує як «новий регіоналізм – автономізацію, яка відбувається на тлі процесів інтеграції, є їх протипологом і певним гарантом збалансованого розвитку всієї системи зв'язків» [20, с. 30].

Ознакою регіоналізації ми вважаємо тенденцію домінування територіальних акцентів розвитку над галузевим, зазвичай територіальний імператив суспільного розвитку не включає значимість питань економічного підйому окремих областей і видів діяльності. І, на нашу думку, мова має йти про підпорядкованість галузевих акцентів розвитку регіонів з урахуванням його територіальних акцентів. Трансформація моделей взаємозв'язків регіонального розвитку представлена на рис. 1.

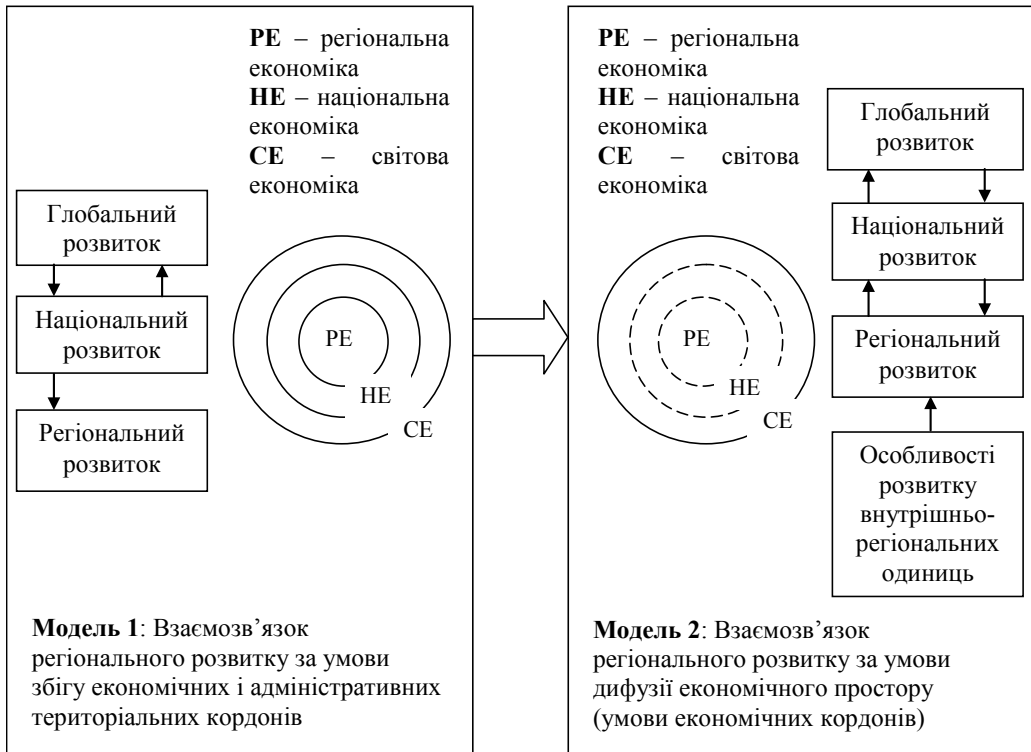

Рис. 1. Трансформація моделі взаємозв'язків регіонального розвитку [21, с. 110]

Свого часу вимоги посилення вертикальної системи управління в адміністративно-плановій економіці сформували галузевий аспект планування, у межах якого розвиток будь-якої території був пов'язаний з розвитком певних областей, а іноді однієї, так званої «районуотворюючої» області. У цих умовах соціальні інтереси, як і розвиток соціальної інфраструктури, були похідними від обсягів виробництва певної групи областей на певній території.

Таким чином, комплексний міжгалузевий характер регіональної політики, зіткнення або взаємодія інтересів різних сфер життєдіяльності суспільства на тлі регіону, регіональна інерційність щодо змін потребують виваженої наукової підтримки, всебічного обґрунтування рішень, які мають визначити долю регіонального розвитку. Помилки у виборі стратегії розвитку регіону, структури його господарства, способів використання ресурсів будуть обходитися суспільству, населенню регіону значно дорожче, ніж помилки у виборі промислових технологій, галузевої організації виробництва.

З одного боку, децентралізація управління, посилення територіальних аспектів розвитку, регіональна специфіка інтеграційних процесів країни набувають чинності в межах загальнодержавної стратегії розвитку. З другого, – викликане цими тенденціями виявлення специфічної регіональної свідомості уможливорює надання національній стратегії розвитку відповідної регіональної наповненості, а іноді і коригувальних впливів, за допомогою яких зміни як на регіональному, так і на національному рівнях будуть набувати незворотного, закономірного і спрямованого характеру.

Відносно виникнення проблем функціонування регіональних економічних систем треба вказати на різночитання у розумінні формування їх архітектурних

форм і структур [5, с. 8]. Неузгодженість в архітектурних формах різної складності регіональних економічних систем призводить до появи різночитання в виконуваних ними функцій, що викликано небажанням їх творців враховувати будь-які рекомендації фахівців при їх формуванні. У результаті, дуже часто регіональні економічні системи (навіть найпростіші за своєю структурою) стикаються з непереборними обставинами, які знову створюють інші регіональні системи як такого ж рівня, так і більш високого, і тільки через те, що не були враховані при її створенні вимоги, які раніше себе добре зарекомендували.

Автори прагнули показати власне бачення дослідження проблеми структурної трансформації регіональних економічних систем в умовах збалансованого розвитку регіонів, і що не виключно окремих методологічних питань, які можуть мати суперечливий або дискусійний характер.

Список використаних джерел

1. Лазарева Т. С. Обоснование необходимости выравнивания региональных различий (диспропорций) / Т. С. Лазарева // Структурные трансформации старопромышленных регионов Украины : монография / ИЭП НАН Украины. – Донецк, 2013. – 412 с.
2. Пєпа Т. В. Сучасна парадигма регіонального розвитку продуктивних сил економічного простору України / Т. В. Пєпа. – Черкаси : Вертикаль, 2012. – 526 с.
3. Бутко Н. Государственное регулирование как инструмент повышения конкурентоспособности регионов / Н. Бутко, Л. Подоляк // Экономика Украины. – 2007. – №6. – С. 36-41.
4. Василенко В. Н. Архитектура регионального экономического пространства : [монография] / В. Н. Василенко ; ИЭПИ НАН Украины. – Донецк : Юго-Восток, 2006. – 311 с.
5. Василенко В. Н. Многомерность параметров региона: территории, системы, пространства : монография / В. Н. Василенко, науч. ред. В. В. Дружинина. – Дружковка : Юго-Восток, 2016. – 408 с.
6. Лучик В. Є. Політика регіонального розвитку: рівні, види та методи : монографія / В. Є. Лучик; наук. ред. В. М. Василенко. – Кам'янець-Подільський : ПП Зволєнко, 2012. – 400 с.
7. Захарченко В. Закономірності ринкової трансформації промислових територіальних систем / В. Захарченко // Регіональна економіка. – 2003. – №4. – С. 7-12.
8. Просторовий розвиток регіону: соціально-економічні можливості, ризики і перспективи : монографія / Інститут регіональних досліджень НАН України ; наук. ред. Л. Т. Шевчук. – Львів, 2011. – 256 с.
9. Бернз В. Нові регіональні економіки / В. Бернз, Л. Ледебур ; пер. з англ. А. Пехник. – Львів: Літопис, 2003. – 196 с.
10. Трансформація структури господарства України: регіональний аспект / наук. ред.: Г. Балабанов, В. Нагірна, О. Нижник. – К. : Міленіум, 2003. – 404 с.
11. Кухарская Н. А. Стратегические приоритеты трансформации экономики регионов Украины: тенденции, формы, механизмы : монография / Н. А. Кухарская. – Одесса : ИПРЭИ НАН Украины, 2010. – 519 с.
12. Дубницький В. І. Ринкова трансформація промислового комплексу регіону: дис. ... доктора екон. наук: спец. 08.00.05 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» / В. І. Дубницький. – Одеса, 2008. – 416 с.
13. Структурні зміни та економічний розвиток України : [монографія] / В. Геєць, Л. Шинкарук, Т. Артемова та ін.: наук. ред.: Л. Шинкарук. – К. : Ін-т екон. прог. НАНУ, 2011. – 696 с.
14. Ковальська Л. Л. Механізм формування інноваційної стратегії розвитку регіону : монографія / Л. Л. Ковальська; наук. ред.: Р. Р. Теміргалєєва. – Сімферополь : Аріал, 2014. – 662 с.
15. Стратегия развития старопромышленных городов: Международный опыт и перспективы в России / науч. ред.: И. Стародубровская. – М. : Изд-во Института Гайдара, 2011. – 248 с.
16. Дубищев В. П. Регион в системе отношений хозяйственного комплекса страны / В. П. Дубищев. – Полтава : Полтава, 1996. – 184 с.
17. Ляшенко В. И. Модернизация экономики и концептуальные подходы к исследованию структурных трансформаций старопромышленных регионов / В. И. Ляшенко // Структурные трансформации старопромышленных регионов Украины / ИЭП НАН Украины. – Донецк, 2013. – 412 с. – С. 7-43.
18. Диверсифікація промисленості: ефективний шлях модернізації Росії / науч. ред. Ю. Курєнков. – М. : ИМЭМО РАН, 2008. – 212 с.
19. Колодинский С. Новая экономическая парадигма региональной экономики / С. Колодинский // Трансформация промышленного комплекса региона: проблемы управления развитием. – Донецк : Юго-Восток, 2008. – 548 с. – С. 51-63.
20. Долішній М. І. Соціально-економічне районування України / М. І. Долішній, М. М. Паламарчук, О. М. Паламарчук, Л. Т. Шевчук. – Львів : ІРД НАН України, 1997. – 50 с.

21. Дубницький В. І. Парадигма функционирования рыночных процессов в условиях трансформации регионов / В. І. Дубницький // Трансформация промышленного комплекса региона: проблемы управления развитием/ науч. ред.: В. І. Дубницький, И. П. Булеева ; ДЭГИ. – Донецк : Юго-Восток, 2008. – 548 с. – С. 105-130.

References

1. Lazareva, T. S. (2013). Obosnovanye neobkhodimosti vyravnyvaniya rehyonal'nykh razlychyy (dys-proporsyy) [The rationale for equalization of regional differences (imbalances)]. *Strukturnye transformatsyy staropromyshlennykh rehyonov Ukrayny. [The structural transformation of the old industrial regions of Ukraine]*. Donetsk: Institute of Industrial Economics of the NAS of Ukraine. [in Russian].
2. Пера, Т. В. (2012). *Suchasna paradyhma rehional'noho rozvytku produktyvnykh syl ekonomichnoho prostoru Ukrayiny [The current paradigm of development of the productive forces of Ukraine's economic space]*. Cherkasy: Vertical. [in Ukrainian].
3. Butko, N., & Podolyak, L. (2007). Hosudarstvennoe rehulyrovanye kak ynstrument povysheniya konkurentosposobnosti rehyonov [State regulation as a tool to enhance the competitiveness of regions]. *Ekonomika Ukrayiny – Economy of Ukraine*, 6, 36-41. [in Ukrainian].
4. Vasilenko, V. N. (2006). *Arkhytektura rehyonal'noho ekonomycheskoho prostranstva [The architecture of regional economic space]*. Donetsk: South-East, Institute of Economic and Legal Research of the NAS of Ukraine. [in Russian].
5. Vasilenko, V. N., & Druzhinina, V. V. (Ed.) (2016). *Mnomomernost' parametrov rehyona: terrytoryy, systemy, prostranstva [Multidimensional parameter region: territory, system space]*. Druzhkovka: South-East. [in Russian].
6. Luchyk, V. Y., & Vasylenko, V. M. (Ed.) (2012). *Polityka rehional'noho rovytku: rivni, vydy ta metody [Regional policy development: levels, types and methods]*. Kamyanets-Podilskyy: PB Zvolenko. [in Ukrainian].
7. Zakharchenko, V. (2003). Zakonomirnosti rynkovoyi transformatsiyi promyslovykh terytorial'nykh system [Regularities of market transformation of industrial territorial systems]. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 30(4), 7-12. [in Ukrainian].
8. Shevchuk, L. T. (Ed.) (2011). *Prostorovyy rozvytok rehionu: sotsial'no-ekonomichni mozhyvosti, ryzyky i perspektyvy [The spatial development of the region: the socio-economic opportunities, risks and prospects]*. Lviv: Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine. Series: Problems of regional development. [in Ukrainian].
9. Bernz, V., & Ledebur, L. (2003). *Novi rehional'ni ekonomiky [New regional economies]* (Trans. from English by O. Nyzhnyk). Lviv: Chronicle. [in Ukrainian].
10. Balabanov, H., Nahirna, V., & Nyzhnyk, O. (2003). *Transformatsiya struktury hospodarstva Ukrayiny: rehional'nyy aspekt [The transformation of the structure of Ukraine: regional aspect]*. Kyiv: Millenium. [in Ukrainian].
11. Kukharskaya, N. A. (2010). *Strategicheskyye priorityety transformatsii ekonomiki regionov Ukrayiny: tendentsii, formy, mekhanizmy [The strategic priorities of economic transformation regions of Ukraine: trends, forms, mechanisms]*. Odessa: Institute of market problems and economic and environmental research of the NAS of Ukraine. [in Russian].
12. Dubnytsky, V. I. (2008). *Rynkova transformatsiya promyslovoho kompleksu rehionu [Market transformation of the industrial sector in the region]*. (Dr. Sci. in Econ. Dissertation, Odesa, Ukraine). [in Ukrainian].
13. Shynkaruk, L. (Ed.), Heyets, V., Artemova, T., & et. al. (2011). *Strukturni zminy ta ekonomichnyy rozvytok Ukrayiny [Structural changes and economic development of Ukraine]*. Kyiv: Institute for Economics and Forecasting of Ukrainian NAS. [in Ukrainian].
14. Kovalska, L. L., & Temirhal'yeyeva, R. R. (Ed.) (2014). *Mekhanizm formuvannya innovatsiyanoi stratehiyi rozvytku rehionu [The mechanism of formation of innovative regional development strategy]*. Simferopol: Arial. [in Ukrainian].
15. Starodubrovskaya, I. (2011). *Strategiya razvitiya staropromyshlennykh gorodov: Mezhdunarodnyy opyt i perspektivy v Rossii [Strategy of development of old industrial cities: international experience and prospects in Russian]*. Moscow: Publishing House of the Gaidar Institute. [in Russian].
16. Dubishchev, V. P. (1996). *Region v sisteme otnosheniy khozyaystvennogo kompleksa strany [The region in the system of relations of the economic complex of the country]*. Poltava: Poltava. [in Russian].
17. Lyashenko, V. I. (2013). *Modernizatsiya ekonomiki i kontseptual'nyye podkhody k issledovaniyu strukturnykh transformatsiy staropromyshlennykh regionov [Modernization of the economy and conceptual approaches to the study of the structural transformations of old industrial regions]*. *Strukturnye transformatsyy staropromyshlennykh rehyonov Ukrayny. [The structural transformation of the old industrial regions of Ukraine]*. Donetsk: Institute of Industrial Economics of the NAS of Ukraine, pp. 7-43. [in Russian].
18. Kurenkov, Y. (Ed.) (2008). *Dyversyfikatsiya promyshlennosti: efektyvnyy put' modernyzatsyy Rossyy [Diversification of industry: an effective way to modernize Russia]*. Moscow: Primakov National Research Institute of World Economy and International Relations. [in Russian].
19. Kolodinskiy, S. (2008). *Novaya ekonomycheskaya paradyhma rehyonal'noy ekonomiky [A new economic paradigm of the regional economy]*. *Transformatsiya promyshlennogo kompleksa regiona: problemy up-*

- ravleniya razvitiyem [The transformation of the region's industrial complex: development management problems]. Donetsk: Southeast, pp. 51-63. [in Russian].
20. Dolishniy, M. I., Palamarchuk, M. M., Palamarchuk, O. M., & Shevchuk, A. H. (1997). *Sotsial'no-ekonomichne rayonuvannya Ukrayini [Socio-economic zoning of Ukraine]*. Lviv: Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
21. Dubnitskiy, V. I. (2008). Paradigma funktsionirovaniya rynochnykh protsessov v usloviyakh transformatsii regionov [The paradigm of the functioning of market processes in the transformation of regions]. *Transformatsiya promyshlennogo kompleksa regiona: problemy upravleniya razvitiyem [The transformation of the region's industrial complex: development management problems]*. Donetsk: Southeast, pp. 105-130. [in Russian].

Dubnytsky V. I., Fedulova S. O. Preconditions of transformation process in the regions of Ukraine.

Problems of regional distribution and sustainable and balanced socio-economic development of Ukraine's regions are urgent at the present stage of the state establishing as an equal member of the international community. Thus, the development of the country and its regions in terms of transition to a market economy and economic and political crisis brought about the emergence of many problems. The lack of an effective regional policy and organizational and economic mechanism of balanced regional development as well as the presence of depressive regions and the problems of structural transformation of old industrial regions led to a rather radical differentiation of Ukraine's regions by economic and social development. Thus, the purpose of the article is to study the systemic and structural transformation methodological maintenance in regional economic and socio-economic systems and to rationalize the approach to forming of organizational and economic mechanism of a region's sustainable development. In our work we used the traditional and special methods of research, including: historical and logical method, method of abstraction and analogy, and system analysis methods. The current stage of development of Ukraine's economy is characterized by the search for new forms and methods of management of national economy and its economic activities. New approaches focused on the need for transformation of regional economic complexes in order to achieve balanced development and address the challenges of regional and sectoral organization of production and raising living standards are formed to replace traditional ones, justified in the past, but now ineffective. The article reviews the transformation processes of socio – economic system. The existing conceptual interpretation of the term «region» has been considered. The influence of globalization and regionalization on the development of socio – economic systems has been considered. The necessity of developing new approaches to economic development and balanced system transformation based on the experience of industrialized countries has been stressed. Also, the article studies the necessity to form the organizational and economic mechanism for sustainable development of the region and describes the current trends of the economic system in terms of decentralization of power in Ukraine. So, complex interdisciplinary nature of regional policy, contact and interaction of interests of different regions and sectors of society and regional passivity on changes require scientific support for a balanced, comprehensive justification of decisions that should determine the fate of regional development. Errors in the choice of development strategy of the region, the structure of its economy and use of resources will be more costly for society and population of the region than a mistake in choosing the industrial technology and sector of production. Thus, the article emphasizes the need to develop complex models of individual structural transformation of regional economic systems in Ukraine preserving regionalization trends and taking into account the process of balanced regional development and globalization.

Keywords: region, socio-economic system, globalization, regionalization, sustainable development, decentralization.

Дубницький Володимир Іванович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри теоретичної та прикладної економіки ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет» (e-mail: dub1945@mail.ru).

Dubnytskyi Volodymyr Ivanovych – Dr. Sci. (Econ.), Prof., Professor of the Ukrainian State University of Chemical Technology.

Федулова Світлана Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки промисловості та організації виробництва ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет» (e-mail: sveta_fedulova@ukr.net).

Fedulova Svitlana Oleksandrivna – Ph.D. (Econ.), Assoc. Prof., Associate Professor of the Department of industrial economics and organization of production of the Ukrainian State University of Chemical Technology.

Надійшло 23.03.2016 р.